

FINLANDS FÖRFATTNINGSSAMLING

Utgiven i Helsingfors den 17 juni 2015

733/2015

Lag

om ändring av lagen om rättegång i brottmål

Utfärdad i Helsingfors den 12 juni 2015

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 1 kap. 14 § 2 mom., 6 kap. 3 a och 8 §, 6 a kap. 7 § samt 7 kap 1 § 3 mom.,
av dem 1 kap. 14 § 2 mom. sådant det lyder i lag 455/2011, 6 kap. 3 a § sådan den lyder i lag 243/2006 och 6 a kap. 7 § sådan den lyder i lag 769/2013,
ändras 5 kap. 4 §, 6 kap. 4 §, 5 § 3 mom. och 7 § samt 11 kap. 2 § 1 mom. och 3 och 4 §, samt
fogas till 5 kap. nya 11 a—11 e § och en ny mellanrubrik före dem, till 6 kap 3 §, sådan den lyder i lag 243/2006, ett nytt 3 mom. och till 7 kap. en ny 5 a § och en ny mellanrubrik före den som följer:

5 kap.

Om väckande av åtal

4 §

Åklagaren ska i samband med stämningsansökan, eller så snart som möjligt efter att åtalet har väckts, på det sätt som domstolen bestämmer ge in till domstolen de skriftliga handlingar och föremål som åklagaren vill åberopa som bevis, en utskrift av förundersökningsprotokollet och övriga handlingar som behövs för behandlingen av målet.

Beslut om anonym bevisning

11 a §

Domstolen kan på skriftlig ansökan av åklagaren eller den misstänkte eller svaran-

den besluta att höra en person som vittne i ett brottmål så att hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter inte avslöjas (*anonymt vittne*), om

1) brottsmisstanken eller åtalet gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst åtta år eller ett brott som är straffbart enligt 20 kap. 9 a § eller 25 kap. 3 § i strafflagen eller försök eller medverkan till ett sådant brott, och

2) förfarandet är nödvändigt för att skydda det anonyma vittnet eller en person som står i ett sådant förhållande till vittnet som avses i 17 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken mot ett allvarligt hot mot liv eller hälsa.

Ansökan eller dess bilagor ska innehålla uppgift om vem den person som det yrkas att ska höras som anonymt vittne är, en redogörelse för personens vilja att bli hörd som

anonymt vittne samt uppgift om de omständigheter och bevis som sökanden åberopar som stöd för sitt yrkande.

11 b §

Beslut om anonym bevisning fattas av tingsrätten. Ärendet handläggs vid den tingsrätt som är behörig i åtalsärendet eller där handläggningen av ärendet lämpligen kan ske.

I tingsrätten handläggs ansökan om anonym bevisning av tingsrättens ordförande. Sammanträdet kan även hållas vid en annan tid och på en annan plats än vad som föreskrivs om domstolens sammanträde.

Den domare som har beslutat om anonym bevisning ska vara ordförande vid handläggningen av det brottmål i vilket det anonyma vittnet i fråga ska höras. Om domaren har förhinder att vara ordförande, ska den domare som kommer i dennes ställe sätta sig in i det material som uppkommit i det förfarande där beslut om anonymitet fattades. Också den domare som är ordförande vid handläggningen av brottmålet i besvärinstansen är skyldig att sätta sig in i materialet.

11 c §

Domstolen ska handlägga en ansökan om anonym bevisning utan dröjsmål. Domstolen ska också utan dröjsmål förordna ett offentligt ombud för att bevaka den misstänktes eller svarandens intressen, om inte han eller hon själv har framställt ett yrkande om anonym bevisning, samt informera det offentliga ombudet om innehållet i ansökan och dess bilagor. Åklagaren ska höras med anledning av den misstänktes eller svarandens ansökan om anonym bevisning. Domstolen kan även skaffa annan utredning, om det behövs för utredningen av ärendet och inte äventyrar syftet med handläggningen.

Andra än åklagaren och en misstänkt eller svarande som har yrkat på anonym bevisning eller det offentliga ombudet har inte rätt att närvara vid handläggningen av ärendet eller när beslutet avkunnas. Den person som det yrkas att ska höras anonymt kan dock höras. Domstolen kan höra också en annan person än en misstänkt eller svarande som inte har yrkat på anonym bevisning, om det behövs

för utredningen av ärendet och hörandet inte äventyrar syftet med handläggningen.

På det offentliga ombudet tillämpas 10 kap. 44—46 § i tvångsmedelslagen (806/2011).

11 d §

I fråga om offentlighet och sekretess för de rättegångshandlingar som gäller ett beslut om anonym bevisning tillämpas denna paragraf. Bestämmelser om offentlighet vid muntlig förhandling i ett ärende som gäller anonym bevisning finns i 11 c § 2 mom.

De rättegångshandlingar som gäller ett beslut om anonym bevisning är sekretessbelagda, om inte något annat föreskrivs i 3 mom.

De rättegångshandlingar som gäller ett beslut om anonym bevisning blir, om inte domstolen bestämmer något annat med stöd av 4 mom., offentliga som följer:

1) av de grundläggande uppgifter om rättegången som avses i 4 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) blir domstolens namn och ärendets art offentliga genast när ärendet blivit anhängigt vid domstolen,

2) av de uppgifter som ingår i rättegångshandlingarna och de grundläggande uppgifterna om rättegången blir uppgifterna om ärendets art och namnet på den domstol som har avgjort ärendet, sökanden och dennes motpart samt det i 11 a § 1 mom. 1 punkten avsedda ärende för vars utredning anonymitet har begärts offentliga när anonymitet har beviljats och avgörandet har vunnit laga kraft,

3) ett beslut av domstolen om att inte bifalla anonym bevisning och de rättegångshandlingar som hänför sig till beslutet, med undantag av uppgifterna om domstolens överläggningar, blir offentliga när ärendet har avgjorts och avgörandet har vunnit laga kraft,

4) om den som misstänks för ett brott har varit anonymt vittne eller om det annars är nödvändigt att röja en persons identitet och kontaktuppgifter för utredning av ett brott och uppgifterna inte ska hemlighållas av någon annan orsak, blir uppgifterna offentliga när åklagaren väcker åtal eller domstolen har beslutat att utfärda stämning enligt 7 kap. 5 a § för ett sådant brott och beslutet har vunnit laga kraft.

Sekretesstiden för de rättegångshandlingar

som omfattas av sekretess enligt denna paragraf är 60 år. Dessutom kan domstolen bestämma att de rättegångshandlingar som gäller ett beslut om anonym bevisning ska vara sekretessbelagda i högst 60 år som följer:

1) de uppgifter om sökanden och dennes motpart som avses i 3 mom. 2 punkten, om det är nödvändigt för att skydda en persons liv eller hälsa,

2) de handlingar som avses i 3 mom. 3 punkten, till den del det är nödvändigt för att skydda en persons liv eller hälsa.

Trots det som föreskrivs ovan i denna paragraf om sekretess för rättegångshandlingarna

1) ska domstolen när det gäller ett beslut om att bifalla anonym bevisning ge sökanden en expedition, där det i 11 a § 1 mom. 1 punkten avsedda ärendet samt vittnet individualiseras, med hemlighållande på lämpligt sätt av vittnets person- och kontaktuppgifter,

2) får domstolen överlämna beslutet om anonym bevisning och de rättegångshandlingar som hänför sig till det till en anställningsberättigad tjänsteman som leder förundersökningen eller till åklagaren eller domstolen, för utredning av om det har begåtts ett brott vid handläggningen av ärendet om att bevilja anonymitet eller om det anonyma vittnet har gjort sig skyldigt till ett brott i sin utsaga.

11 e §

Tingsrättens beslut om anonym bevisning får överklagas hos hovrätten genom besvär utan att anmäla missnöje. Besvärsskriften ska ges in till den domstol som fattade beslutet inom sju dagar från det att beslutet avkunnades. Tingsrätten ska utan dröjsmål skicka besvärsskriften och akten i ärendet till hovrätten.

Ändringssökandens motpart har rätt att skriftligt bemöta besvären. Motparten ska ge in sitt bemötande till den tingsrätt som fattade beslutet inom sju dagar från utgången av besvärstiden. Bemötandet ska sändas till hovrätten utan dröjsmål.

Hovrättens beslut får överklagas hos högsta domstolen genom besvär, genom att ansöka om besvärstillstånd på det sätt som föreskrivs i 30 kap. i rättegångsbalken. Ett beslut av hovrätten om att bifalla anonym bevisning

ska dock iakttas genast, om inte högsta domstolen bestämmer något annat.

Besvären ska behandlas skyndsamt.

6 kap.

Om huvudförhandling

3 §

Bestämmelser om bevisupptagning vid en huvudförhandling som avses i 2 mom. finns i 17 kap. 55 § i rättegångsbalken.

4 §

Bestämmelser om bevisupptagning utom huvudförhandlingen trots att huvudförhandlingen har ställts in och om ny bevisupptagning vid huvudförhandlingen finns i 17 kap. i rättegångsbalken.

5 §

Målsäganden i ett brottmål ska hålla sig till sanningen när målsäganden redogör för de omständigheter som han eller hon åberopar i målet och yttrar sig om de omständigheter som motparten anför.

7 §

Vid huvudförhandling ska i följande ordning:

1) åklagaren och målsäganden framställa sina yrkanden och i korthet grunderna för dem,

2) svaranden i korthet meddela hur svaranden ställer sig till de yrkanden som framställts mot honom eller henne,

3) åklagaren och målsäganden närmare motivera sin ståndpunkt,

4) svaranden ges tillfälle att uttala sig med anledning av motpartens motivering,

5) tas upp bevis,

6) parterna slutföra sin talan och då vid behov lägga fram sin uppfattning om svarandens skuld och följden av brottet.

Målsäganden kan delta i handläggningen så att en part eller någon annan person inte är närvarande, eller genom videokonferens eller någon annan lämplig teknisk metod för da-

taöverföring, med iakttagande av vad som föreskrivs i 17 kap. 51 eller 52 § i rättegångsbalken.

7 kap.

Om behandlingen av brottmål där målsäganden ensam för talan

Utfärdande av stämning i ett ärende som gäller anonym bevisning

5 a §

Om målsäganden väcker åtal för ett brott som misstänks ha begåtts vid handläggningen av ett ärende som gäller beviljande av anonymt enligt 5 kap. 11 a—11 e § eller mot ett anonymt vittne på grund av innehållet i en utsaga som vittnet avgett inför domstolen, ska målsäganden ge in en stämningsansökan till domstolen och yrka på att det anonyma vittnets identitet och kontaktuppgifter röjs, om den som misstänks för brottet är det anonyma vittnet eller om målsäganden anser att det annars är nödvändigt att röja uppgifterna för att utreda brottet.

Före avgörandet ska domstolen höra åklagaren och den som misstänks för brottet i fråga. Om någon annan person än det anonyma vittnet misstänks för brottet, ska också det anonyma vittnet höras. Domstolen kan även höra målsäganden och skaffa annan utredning samt ordna en muntlig förhandling, om det behövs för att utreda ärendet. Ärendet ska handläggas utan att allmänheten och målsäganden är närvarande, om det är nödvändigt för att förhindra att det anonyma vittnets identitet och kontaktuppgifter röjs.

Om domstolen anser att det finns förutsättningar för att väcka åtal, eller om det anonyma vittne som misstänks för brott samtycker till att hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter röjs och något annat inte följer av 5 §, ska domstolen fatta beslut om att utfärda stämning. I stämningen ska det anonyma vittnets identitet och kontaktuppgifter röjas, om han eller hon är misstänkt för brottet eller om det annars är nödvändigt att röja uppgifterna för att utreda brottet. Åklagaren får överklaga ett sådant beslut om att utfärda stämning i vilket ett anonymt vittnes identitet och kontaktuppgifter röjs, genom

besvär hos hovrätten, och överklaga ett beslut som hovrätten har fattat i första instans genom besvär hos högsta domstolen utan att ansöka om besvärstillstånd. Ett beslut om att utfärda stämning ska iakttas efter det att beslutet har vunnit laga kraft. Bestämmelser om rättegångshandlingarnas offentlighet finns i 5 kap. 11 d § 3 mom. 4 punkten. Om domstolen har beslutat att utfärda en stämning som gäller någon annan person än ett anonymt vittne och att inte röja ett anonymt vittnes identitet och kontaktuppgifter, får målsäganden överklaga beslutet om att inte röja uppgifterna, med iakttagande av vad som i detta moment föreskrivs om åklagarens överklagande.

Om det inte finns förutsättningar för att väcka åtal och det anonyma vittnet inte samtycker till att hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter röjs, ska domstolen förkasta talan genom en dom, utan att utfärda stämning. Domen och det rättegångsmaterial som hänför sig till saken ska hållas hemliga även för en part till den del de innehåller uppgifter som skulle kunna röja det anonyma vittnets identitet eller kontaktuppgifter. Sekretesstiden är 60 år. På ett beslut av domstolen om att utfärda en stämning som gäller någon annan person än ett anonymt vittne och att inte röja ett anonymt vittnes identitet och kontaktuppgifter samt det rättegångsmaterial som hänför sig till beslutet tillämpas vad som ovan i detta moment föreskrivs om dom och det rättegångsmaterial som hänför sig till den.

Den domare som har fattat beslut om att utfärda stämning får inte handlägga det mål talan gäller.

11 kap.

Om domstolens avgörande

2 §

I domen får endast beaktas rättegångsmaterial som har lagts fram vid huvudförhandlingen. I domen får dock även beaktas bevis som har lagts fram utom huvudförhandlingen och som enligt 17 kap. 59 § 1 mom. i rättegångsbalken inte tas upp på nytt vid huvudförhandlingen. Om en ny huvudförhandling har hållits, får i domen endast beaktas vad som då har lagts fram. I domen får dock även

det rättegångsmaterial beaktas som med stöd av 6 kap. 13 § har lagts fram vid en komplettering av huvudförhandlingen.

— — — — —

3 §

Domstolen får döma endast för den gärning som straffyrkandet gäller. Domstolen är inte bunden av brottsrubriceringen eller lagrummen i åtalet.

4 §

Domen i ett brottmål är antingen fällande eller friande.

En dom ska motiveras. I domskälen ska anges de omständigheter och den rättstillämpning som avgörandet grundar sig på. I domskälen ska också anges på vilka grunder en tvistig omständighet har styrkts eller inte styrkts.

Helsingfors den 12 juni 2015

Om ett anonymt vittne har hörts i ett brottmål, ska domstolen särskilt motivera vilken betydelse vittnets berättelse har som bevis i saken och vilka åtgärder som vidtogs för att trygga försvarets rättigheter. Domstolen har samma motiveringsskyldighet, om en utsaga som antecknats i förundersökningsprotokollet eller i någon annan handling eller upptagits på något annat sätt har använts som bevis, i stället för att höra målsäganden eller vittnet personligen. I detta fall ska domstolen också särskilt motivera varför målsäganden eller vittnet inte hördes personligen vid rättegången.

—————
Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Målsägandens åtalsrätt bestäms enligt den lag som gällde när målsäganden framställde sitt straffyrkande.

Republikens President
SAULI NIINISTÖ

Justitie- och arbetsminister *Jari Lindström*